

Hdnaklkkk

Dobře si pamatuji na okamžik, kdy jsem poprvé v životě vyslovil slovo „Wien“... bylo mi sedm a název města patřil bájnému, odlišnému, cizímu světu, tímto směrem se jako k záchrannému kruhu ubíralo i další počínání rodičů. České označení „Víděň“ zvukově upomíná na jedno z nejčastějších a nejdůležitějších sloves, jehož infinitiv zní „vidět“. Dnes to celé s odstupem mohu definovat: vidět a chápat nový svět znamená zanechat za sebou ten dosavadní.

Měl jsem pocit, že za pomyslnou zdí, tedy na Západě, je „město vidoucích“. Ne jako u nás na Východě, kde si nějací „komunisté“ (jako dítě jsem stejně moc nechápal, co je to za lidi) dělali s každým, co chtěli. A co bylo důležitější – jakmile zaznělo „Wien“, v mysli mi vytanulo české slovo „vím“. Představoval jsme si město v zemi, kde všichni všechno vědí, ne jako u nás v Československu, kde vládla cenzura a všichni všechno před každým kulantně tajili, už jen proto, aby ochránili sebe a své blízké.

Mnohem později (už jako dospělý muž) jsem se dozvěděl, že Češi zemi, která mi mezitím tak přirostla k srdci, překřtili na „Rakousko“ jen proto, že to bylo území za „ragusou“, tedy hradem Rakousem, který se dodnes jmenuje Raabs. Český název asociuje slova jako „rakousy“, „rákos“, „rákosí“, nebo „rak“. Rakušané jsou tudíž pro Čechy dodnes něco jako „obyvatelé z bažin“ kdesi tam dole... Rakušané zase vycházeli z toho, že Češi přísluší ke keltskému kmeni „Bojů“. Čechy jsou pro ně tudíž stále

„domovem Bojů“, prvních historicky známých obyvatel Čech. Odtud Bojohemum – Böhmen! S Moravou jsou Čechy spojené, ale vlašně, ačkoliv toto územní sjednocení představuje jedno z nejstarších propojení v Evropě. Jako bychom Francii dodnes nazývali Galie, zhroutil se Jiří Gruša, český velvyslanec ve Vídni, pro kterého jsem nějakou dobu pracoval a který mi tento kontext důrazně kladl na srdce.

Do dětské paměti se mi vryl další výrazný motiv ... Gustáv Husák, prezident Československa v letech 1975–1989, byl na všech fotografiích a plakátech, byl to všudypřítomný vládce vlivných kruhů. Už tehdy jsem chápal, že je to muž autoritářský, oči v brýlích mne káravě pozorovaly přísným pohledem: Buď hodný chlapec, chovej se slušně a nezlob! Přítrž strašákovi dětství s kruhy pod očima učinil až Václav Havel (to jsme ale byli dávno pryč, všechno jsme se dozvídali ze zpráv). Musím podotknout, že jméno Husák (a vidával jsme ho i na zvoncích bytů Vídne) jsem si spojoval s českým slovem „husá“, německy „Gans“. „Husák“ byl – podle mého – druh samolibého housera, který dělal kruhy na vodě, ale byl jen milostivě tolerovaný Moskvou. Nemohlo to s ním, jak už to tak s husami bývá, dobře dopadnout.

Ve Vídni – přímo na okružní třídě Ringstraße – jsem se později osobně setkal s rakouským spolkovým kancléřem, jistým panem Kirchschrägerem, kterého jsem – na základě akustického šumu – chybně oslovil pan „Kirschjäger“. Opravdu jsem byl dlouho přesvědčený, že se jako „Schlä-

ger“ (náčelník a rváč) i jako „Jäger“ (četník a lovec) stará o třešně a višně („Kirsche“) a na srdci mu leží jejich blaho. Byl jsem přesvědčený, že Rakousko je země oplývající třešněmi a višněmi, když je s nimi tak okázale propojené jméno samotného prezidenta. Ovšem snítky třešňových květů („Kirschblüte“) – jako v Japonsku – ve Vídni chyběly, což jsme zjistil během četných procházek vídeňským městským parkem. I tento park leží – jak je všeobecně známo – na okružní Ringstraße, kde jsem se jako dítě toulal, procházel se s rodiči, trávil volné chvílky.

Německé slovo „Ring“ znamená kruh a je údajně odvozené z názvu kulaté tyče („Rundstab“), takzvané klanice („Runge“), která dříve u dřevěných povozů sloužila jako vzpěra a podpěra, tedy něco jako opěrná tyč. Slovan-ské slovo „krug/kruh“ („Kreis“) je s pojmy kruh a kotouč spřízněné, dokonce jsou od něj odvozena i slova pro hod-nost a společenský „stav“ („Rang“). Jako dítě jsem moc nechápal, proč „Ring“ neoznačuje jen prstýnek, proč se jím označuje vše, co kruh vzdáleně připomíná, třeba prs-tenec ulic, shluk lidí, úzké společenské a rodinné kruhy. Připadalo mi divné, že od slova „Ring“ lze vytvářet zdrob-něliny jako kroužek („Ringel“). Vůbec zdrobněliny a slo-ženiny byly v němčině dost zvláštní jev. Měšiček („Ringel-blume“). Prasečí zatočené ocásky („Ringelschwänzchen“). Užovka obecná („Ringelnatter“). Kolotoč („Ringenspiel“) ... Dlouho se mi nechtělo věřit, že tento „slovotvorný“ princip můžu libovolně použít u všeho, co vypadá zaobleně a kulatě. Kupovitě mraky („Ringelwolken“). Afrikány a

odrůdy rostlin marigold trees („Ringelbäume“). Kočičky stočené do klubíčka i jehnědy („Ringelkätzchen“) a tak dále.

České slovo pro Ring zní „okruh“, vysvětlovali mi ve Vídni rodiče ... podívej, tady je „okruh“, můžeš po něm jezdit tramvajemi („Straßenbahnen“) kolem dokola a jako na okružní jízdě si prohlédnout pamětihodnosti Vídně. Přitiskl jsem nos na okno tramvaje, „okruh“ jsme projeli, opsali jsme několik koleček a bylo toho k vidění tolik, jen jsem kulil oči. Na tomto místě se osmělím a ještě jednou budu demonstrovat princip mé někdejší slovotvorby: oči jsem měl vykulené a kulaté jako koláče („Ringelaugen“). Nepřekvapuje mne – lingvisticky vzato – že slovo „okruh“ nenásilně skrývá české „oko“. Pokud by se snad někdo domníval, že německé slovo „Auge“ je jiného původu, tak ho zklam. Ve středohornoněckém jazyce je „ouge“ odvozené od indogermánského kořene „ok“, což – překvapení se nekoná – znamená oko („Auge“) a vidět („sehen“). Málokdo by čekal, že němčina a některé slovanské jazyky jsou tak vykutálené a leží etymologicky blízko sebe.

Dlouho jsem nemohl uvěřit, že okružní třída Ringstraße kdysi bývala městskou hradbou, nic tomu nenasvědčovalo. Později jsem se bavil představami, jaké to asi bývalo v dobách, kdy hradby ještě stály a jak muselo být impozantní, když se tyčily vzhůru a skrývaly vnitřní části města za naježenou zdí a v kruhu bezpečí. Vyzvídal jsem na mámě, jestli byla Vídeň malá a proč potřebovala vykroužené hradby, ale nikdy jsem nedostal uspokojující odpověď.

Všechny hrady mívaly hradební opevnění, říkala máma. Představa, že Vídeň bývala něco jako hrad, mi nešla na rozum.

Během prvních procházek po okružní třídě Ring (stejně jako po okolních ulicích) mě fascinovaly automaty, které vyplivovaly žvýkačky, pokud jsem je nakrmil kulatými, drobnými mincemi. Byl jsem z toho úplně vykolejený. Taky mě fascinovalo, že v obchodech s potravinami nebyly fronty, ale dostatek čokolády a banánů a přešel věci, které jsem z Československa neznal: hygienické zboží, myslitelné i nemyslitelné „Lotions“ (němčina pro mne tehdy skutečně byla podivným jazykem) a leštěnky na nábytek a kondomy.

S rodiči jsem se omámeně toulal okružní třídou Ring, obdivoval jsem obchody a výkladní skříně, všude bylo tak čisto, všechno zářilo a jiskřilo. Nedokázal jsem jen tak na zem vyplivnout vyžvejkanou žvýkačku ... vyndal jsem ji – dost nešikovně – z pusy a odnesl do odpadkového koše, kde jsem se jí zbavil. Jakási postarší, vídeňská dáma si mě všimla, sklonila ke mně kulatou tvář a záda a špitla: „Hodný kluk!“ Pochytil jsem nesrozumitelnou změť, něco jako „hdnaklkkk“, ani rodiče mi nebyli schopni říct, co měla dotyčná dáma na mysli. Ale pamatuji si, že se kulatá tvář usmívala ... takže „hdnaklkkk“ bude jistě něco báječného.

To v Rakousku jsem se jako dítě poprvé dozvěděl i o české minulosti města – Vídeň kolem roku 1900 byla druhým největším českým městem světa, plná přistěhovalců z Čech, Moravy a Slezska. Řadu honosných staveb na okružní třídě Ringstraße postavili čeští zedníci a podíleli se tak na

vzniku města. Pracovní podmínky byly více než tvrdé, ale to pro mne tehdy nebylo určující, spíš mě uklidňovalo, že Vídeň už nebyla taková „cizina“. Že je to v podstatě město jako Brno nebo Praha, která jsem dobře znal. A že se tu mohu cítit jako doma.

Když se okružní třídou Ring toulám dneska, propadám melancholii ... mímím univerzitu, kde jsem studoval, zastavím se před divadlem Burgtheater a vzpomínám na první představení, která jsem viděl, spěchám zahradou Volksgarten, sednu si před Přírodovědné muzeum, život se pohybuje v kruhu, cítím v sobě zakutáleného mladíka, který tu na stejných schodech sedával před sto lety, taky hluboce a poprvé zamilovaný. Dívám se na Ring a mám radost, když kolem projede stará tramvaj, kterých ve městě očividně ubývá a jsou čím dál vzácnější. Okružní dráha („Ringelbahn“), napadne mě i dnes, kdy už se nepohybujeme výlučně v kruhu ...